

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****MEHMET BAKIRLI BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2019/36380
Karar Tarihi : 17/9/2024

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL
Raportör : Osman KODAL
Başvurucu : Mehmet BAKIRLI
Vekili : Av. Süleyman COŞKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarına ilişkin açılan davada faiz başlangıç tarihinin ve türü ile davanın niteliğinin değiştirilmesine yönelik ikinci ıslah talebinin kabul edilmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Ödemiş 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) 16/12/2015 ve 10/2/2016 tarihlerinde açtığı davalarla toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan işçilik alacaklarını talep etmiştir. Başvurucu 3/1/2017 tarihli ıslah dilekçesi ile 12/12/2016 tarihli bilirkişi raporu doğrultusunda asıl dava dilekçesinde talep ettiği 17.000 TL alacağı 32.094,05 TL'ye birleşen davada talep ettiği 10.080 TL alacağını 10.758,07 TL'ye yükseltmiştir. Bu ıslah dilekçesinde ayrıca davalarının belirsiz alacak davası olarak açıldığından tüm alacaklarına dava tarihinden itibaren bankalar tarafından mevduata uygulanan en yüksek mevduat faizinin uygulanmasını istemiştir.

6. Başvurucu, daha sonra 11/4/2017 tarihinde ikinci ıslah dilekçesini Mahkemeye vermiştir. ıslah dilekçesinde davasını belirsiz alacak davası olarak açtığını ancak davasını tam alacak davası olarak ıslah etmek istediğini, faiz başlangıç tarihi ile ilgili olarak toplu iş sözleşmesinde ödeme günü 31/12/2012 olarak belirtildiğinden bu tarihten itibaren faiz işletilmesini, faizin de ilave tediye alacağı dışında diğer alacaklar için en yüksek işletme kredi faizinin uygulanmasını talep etmiştir.

7. Mahkeme 18/9/2017 tarihinde davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 5/9/2019 tarihli kararıyla başvurunun ikinci ıslah dilekçesinin dikkate alınmamasına ilişkin istinaf talebini reddetmiş, Mahkemece hükmedilen ilave tediye alacağının miktarı yönünden hükmü kaldırmış ve davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

100 sayılı HMK'nın 176 ve ardından gelen maddelerinde ıslah kurumu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. HMK'nın 176. maddesinde taraflardan her birinin yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamın ıslah edilebileceği ve aynı davada tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği düzenlenmiştir. Aynı davada ikinci kez ıslah yoluna başvurulması halinde bu talebin reddi gerekir.

Somut olayda davacı vekili 03.01.2017 tarihli dilekçe ile davasını ıslah etmiş, daha sonra dosyaya 11.04.2017 tarihli ikinci ıslah dilekçesini ibraz etmiştir. İkinci kez gerçekleştirilen ıslah dilekçesine itibar edilmeksizin sonuca gidilmesi gerektiğinden, davacı vekilinin 11.04.2017 tarihli dilekçe ile değiştirdiği faiz başlangıç tarihi ile faiz türünün mahkemece dikkate alınmadığına dair ileri sürdüğü istinaf itirazlarına itibar edilmemiştir.

..."

8. Nihai karar başvurucuya 8/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvuru 28/10/2019 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

9. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 176. maddesi şöyledir:

"(1) Taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir.

(2) Aynı davada, taraflar ancak bir kez ıslah yoluna başvurabilir.

10. 6100 sayılı Kanun'un 177. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İslah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir."

11. 6100 sayılı Kanun'un 179. maddesi şöyledir:

(1) *İslah, bunu yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren, bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması sonucunu doğurur.*

(2) *Ancak ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini islahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi islah ile geçersiz kılınmaz.*

(3) *Şu kadar ki, islahtan sonra yapılacak tahkikat sonucuna göre, bu işlemlerin göz önünde tutulması gerekiyorsa, bunlar da yapılmamış sayılır.*

12. 6100 sayılı Kanun'un "İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı" kenar başlıklı 319. maddesi şöyledir:

"İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar."

13. 6100 sayılı Kanun'un "Usul ekonomisi" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

2. Yargıtay Kararı

14. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2/2/2021 tarihli ve E.2017/(19)11-1660, K.2021/2 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

18. *İslah ise kavram olarak; taraflardan birinin yapmış olduğu usul işleminin tamamen veya kısmen düzeltilmesine denir (HUMK m. 83, HMK m. 176) (Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C: IV, İstanbul 2001, s. 3965). İslah müessesesi, davayı değiştirme, başka deyişle iddia ve müdafaanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağını bertaraf eden bir imkandır. Zira bu suretle, aslında yasal itiraz ile karşılaşılabilen olan herhangi bir taraf muamelesi, islah kurumu yardımı ile artık bu itirazı davet etmeksizin yapabilmektedir (Üstündağ, S.: Medeni Yargılama Hukuku, Cilt: I-II, 5. Baskı, İstanbul 1992. s. 534).*

19. *İslahın konusu tarafların yapmış oldukları usul işlemleri olduğu için, islahla düzeltilmek usul işlemlerinin neler olduğundan da söz etmek gerekir. Gerek öğreti, gerekse Yargıtay uygulaması davanın değiştirebileceğini ve genişletilebileceğini aynı şekilde savunmanın genişletilebileceğini ilke olarak kabul etmektedir. Yine müddeabihin artırılıp artırılmayacağı hususu da bir usul işlemi olup, islahın konusudur (Kuru, s. 4035).*

20. 6100 sayılı HMK'nın 176. maddesine göre islah tamamen (kamilen) veya kısmen olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.

21. *Tamamen islahla davacı, davasını baştan (dava dilekçesinden) itibaren islah eder ve bir hafta içerisinde yeni bir dava dilekçesi verir (HMK m. 180). Davanın tamamen islahı yoluna, dava dilekçesinden (dava dilekçesi dahil) itibaren (HMK m. 179/2 de sayılanlar*

hariç) bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması için başvurulur (HMK m. 179/1). Bu hâlde dava dilekçesinden itibaren yapılmış olan usul işlemlerinin (HMK m. 179/2 de sayılanlar hariç) tamamının yapılmamış sayılması (islah edilmesi, düzeltilmesi) söz konusu olduğu için buna davanın tamamen islahı denir. (Kuru, B.: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, Ankara 2019, s. 424). Başka bir anlatımla davacı tamamen islah ile yeni bir dilekçe vererek davasını baştan itibaren usule müteallik bütün işlemlerini değiştirebilir. Yani davacı bu yolla dava sebebini ve talep sonucunu tamamen değiştirip genişletebileceği gibi, davalı da tam islah ile savunmasını tamamen değiştirip genişletebilecektir. Bunun doğal sonucu olarak, dava dilekçesinde yer alan ilk talep içeriği değil, islah yoluyla açıklanan talep içeriği nazara alınarak araştırma ve inceleme yapılması ve mahkemece verilecek hükümde de islahla ileri sürülen istemin karşılanması gerekecektir.

22. Davanın kısmen islahında ise; davada yapılmış olan belli bir usul işlemi islah edilir (HMK m. 181) (düzeltilir) ve bundan sonraki usul işlemlerinin (islah edilen usul işlemi ile ilgili oldukları ölçüde) yapılmamış sayılması sağlanır (Kuru, s. 4014). Davacının talep sonucunu (müddebehi) artırmaması, talep sonucunu terditli dava hâline dönüştürmesi ve talep sonucunun daraltılması gibi işlemler kısmen islahla örnek olarak sayılabilecek usule müteallik işlemdir.

23. Islahın amacı, yargılama sürecinde, şekil ve süreye aykırılık sebebiyle ortaya çıkabilecek maddi hak kayıplarını ortadan kaldırmak olduğundan, hak ve alacağı bu sürecin dışında ortadan kaldırmış olan işlemlerin, yani maddi hukuk işlemlerinin islah yoluyla düzeltilmesi elbette ki mümkün değildir. Bir başka deyişle, maddi hakkı sona erdiren maddi hukuk işlemleri, islahla düzeltilemez. Feragat, kabul, sulh gibi işlemler, velev ki dava içinde yapılsın, asıl hakkı ortadan kaldırdıklarından, usul işlemi olduğu kadar (davayı etkilediği için usul işlemidir) maddi hukuk işlemi mahiyetini de taşımaktadır ve bu sebeple, bu işlemlerin islah yoluyla düzeltilmesi imkânsızdır; çünkü islah, yargılama hukukunun şekle ve süreye bağlılığından kaynaklanan zımni hak kayıplarının telafisi için öngörülmüş bir müessesedir. Açık bir irade beyanı ile terk edilen haklar, maddi gerçeğin şekle feda edilmesi gibi bir sonuç doğurmadığı için, islahın konusu olamaz.

24. Nitekim Hukuk Genel Kurulunun 07.06.2017 tarihli ve 2017/17-1093 E. 2017/1090 K.: 07.06.2017 tarihli ve 2016/9-1212 E. 2017/1078 K. ile 02.04.2019 tarihli ve 2017/22(7)-2168 E. 2019/395 K. sayılı kararlarında da aynı ilkeler benimsenmiştir.

25. Islah işleminin ne şekilde yapılacağı 6100 sayılı HMK'nın 177. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; 'Islah, sözlü veya yazılı olarak yapılabilir.' Görüldüğü üzere islah işleminin gerçekleştirilmesi için 6100 sayılı HMK'da herhangi bir şart öngörülmemiş, islahın sözlü veya yazılı olarak yapılabileceği hüküm altına alınmıştır.

26. Islah, 6100 sayılı HMK'nın 177/1. fıkrası uyarınca tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

15. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyumsuzluklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz edilmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkının da garanti altına alındığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (*Golder/Birleşik Krallık* [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeciler devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (*Golder/Birleşik Krallık*, § 36).

17. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade eder. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılilik ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasıyla uyumlu olmaz (*Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye*, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; *Eşim/Türkiye*, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; *Edificaciones March Gallego S.A./İspanya*, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; işçilik alacaklarına ilişkin olarak açtığı davada faizin niteliğine ve başlangıç tarihine dair 11/4/2017 tarihli ikinci ıslah dilekçesinin kabul edilmediğini ancak başka davalarda aynı istinaf dairesinin ikinci ıslah talebini kabul ettiğini, bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelediğini, belirsizlik ve öngörülemezlik oluşturduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa Mahkemesi olayların başvuru tarafından yapılan hukuki niteliğinden dolayı ile ilgili olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü işçilik alacaklarına ilişkin davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine ilişkin ikinci islah talebinin kabul edilmemesi hususuna ilişkin olduğundan başvuru bütün olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

(1) Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia bulma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "*adil yargılanma*" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçe, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (*Mohammed Aynasah*, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

25. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Başvurucunun açtığı davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine yönelik ikinci islah talebinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu

sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.

(a) Kanunilik

29. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfi müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (*Tahsin Erdoğan*, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

30. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şekli manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şekli manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şekli anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (*Ali Hıdır Akçol ve diğerleri* [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

31. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (*Necmiye Çiftçi ve diğerleri*, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (*Türkiye İş Bankası A.Ş.* [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

32. Somut olayda başvuru; açtığı işçilik alacaklarına ilişkin davada 11/4/2017 tarihinde verdiği ikinci ıslah dilekçesi ile faizin niteliğini ve işleme zamanını değiştirmek istemiştir. Mahkeme başvurunun bu talebini bir davada iki kez ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. 6100 sayılı Kanun'un 176. maddesinin (2) numaralı fıkrasında aynı davada, tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla anılan kanun hükmü gözetildiğinde başvurunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu görülmüştür.

(b) Meşru Amaç

33. Adil yargılanma hakkı niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da zikredilmesi kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisini haiz olduğu alanlarda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (*İsmail Avcı*, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 55).

34. Somut olayda Mahkeme, başvurunun 11/4/2017 tarihinde verdiği ikinci ıslah dilekçesini, 6100 sayılı Kanun'un 176. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bir davada tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği gerekçesiyle kabul etmemiştir. Söz konusu bu düzenlemenin amacı, ıslah dilekçeleriyle sürekli talep sonucunun değiştirilmesinin önüne geçilmesi, böylece tarafların açmış oldukları davayla bağlı kalmaları sağlanarak yargılamanın düzenli ve makul sürede sonuçlandırılması olup müdahalenin meşru bir amacı bulunmaktadır.

(c) Ölçülülük

(i) Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

36. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

37. Mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (*Mustafa Berberoğlu*, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

38. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararlar kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (*Mustafa Berberoğlu*, § 49).

(ii) İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda Mahkeme, başvurunun açtığı davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine yönelik ikinci ıslah talebini kabul etmemiştir. 6100 sayılı

Kanun'un 30. maddesine göre hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakta yükümlüdür. 6100 sayılı Kanun'un 169. maddesine göre taraflar yönünden iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı söz konusu olup iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı davanın açılmasıyla, savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ise cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlamaktadır. Yine aynı Kanun'un 176. maddesine göre taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir. Aynı davada, taraflar ancak bir kez ıslah yoluna başvurabilir.

40. Söz konusu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde kural olarak davacı, dava dilekçesiyle davasını açtığı andan itibaren iddiasını genişletme veya değiştirme yasağı ile davalı ise cevap dilekçesini verdikten sonra savunmasını genişletme veya değiştirme yasağı ile karşı karşıyadır. Bunun istisnasını ise ıslah müessesesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda ıslah, davacı veya davalının, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi yasağı kapsamındaki usul işlemlerini karşı tarafın iznine ve hâkimin onayına bağlı olmaksızın belli kurallar çerçevesinde bir defaya mahsus olmak üzere düzeltmesini sağlayan bir usul hukuku kurumudur. Diğer bir ifadeyle ıslah iyi niyetli tarafın davayı açtıktan veya kendisine karşı bir dava açıldıktan sonra öğrendiği olgularla ilgili yanlışlıklarını düzeltmesine, eksiklikleri tamamlamasına, bu çerçevede yeni deliller sunabilmesine imkân sağlayan bir kurumdur.

41. Kanun koyucu ıslah kurumuyla gerek davacının gerekse davalının yapmış olduğu usul işlemlerinde eksikliklerin tamamlanmasına, yanlışlıkların düzeltilmesine ve bu çerçevede taraflara yeni deliller sunulmasına imkân vermektedir. Diğer taraftan yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesinin gerektiği ise kamu yararı açısından tartışmasızdır. Bu bağlamda yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesi, diğer bir ifadeyle tarafların sürekli olarak ıslah dilekçesi vermek suretiyle taleplerini ve savunmalarını değiştirmelerinin ve genişletmelerinin önüne geçmek için ıslahın bir davada ancak bir kez yapılabileceği öngörülmüştür. Bu bakımdan davacı konumundaki başvuruicunun ikinci ıslah talebinin kabul edilmemesi şeklinde gerçekleşen müdahalenin yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesi meşru amacı karşısında elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

42. Kural olarak davacı konumundaki başvuruicunun dava dilekçesiyle davasını açtıktan sonra dava dilekçesindeki talebi ve iddialarıyla bağlıdır. Ancak başvuruicunun, ıslah dilekçesiyle aynı davada dava dilekçesindeki talebini veya iddialarını bir defaya mahsus olarak değiştirebilir. Dolayısıyla başvuruicunun dava açtıktan sonra da dava dilekçesindeki iddialarını ve talep sonucunu değiştirmesi tamamen yasaklanmamıştır. Somut olayda başvuruicunun 3/1/2017 tarihli ıslah dilekçesiyle, dava dilekçesiyle talep ettiği alacak miktarını artırmış, 11/4/2017 tarihinde yaklaşık üç ay sonra verdiği ikinci ıslah dilekçesiyle de talep ettiği faizin niteliğini ve başlangıç tarihini değiştirmek istemiştir. Başvuruicunun talep ettiği alacak miktarını artıran ıslah dilekçesiyle aynı zamanda dava dilekçesinde belirttiği faizin niteliğini ve başlangıç tarihini değiştirme imkânı bulunmadığına dair bir iddiası da yoktur. Bu bağlamda başvuruicunun somut olayda ortaya çıkan sonucun elinde olmayan sebeplerden kaynaklandığını da ifade etmemiştir.

43. Bu itibarla başvuruicunun ikinci ıslah talebinin kabul edilmeyeceği gerekçesiyle faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine ilişkin talebinin reddedilmesine ilişkin yorumun başvuruicuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemeyeceği, başvuruicunun katlanmak zorunda kaldığı külfet ile hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olmadığı, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.